

HOZZÁSZÓLÁS KÉT RÁDIÓVITÁHOZ

Rövid időn belül két rádióvita hangzott el olyan szociális kérdésekről, amelyek a társadalom legszélesebb rétegeit érintik és érdeklik. Az egyik kérdés, amelyről Gortvay György és Mihelics Vid egyetemi magántanárok szóltak a rádióban, az volt, hogy *vissza kell-e szorítani a nőt a kenyérkereső pályákról?* A másik kérdést Kovrig Béla egyetemi magántanár vetette fel a nagy nyilvánosság előtt: *javul-e a munkásember sorsa?* A két vitaelőadás után számos hozzászólás érkezett a rádió vezetőségéhez, amely szerencsés érdekel adott lehetőséget e fontos kérdések megbeszélésére. Az ilyen előadások elősegítik a helyes közvélemény kialakulását, felvilágosítanak, nevelnek s háttérbe szorítják az elferdült vagy szélsőséges nézeteket. A felvilágosításnak erre a munkájára nagy szüksége van a magyar társadalomnak, amely gyakran nem látja vagy tévesen ítéli meg életbevágó problémáit. E sorok írója, mint egyszerű rádióhallgató szól a felvetett kérdésekhez abban a sorrendben, amint azok a rádióban elhangzottak.

Vissza kell-e szorítani a nőt a kenyérkereső pályákról?

Amikor Gortvay György és Mihelics Vid erről a kérdéstől vitáztak, eszünkbe jutott a múlt század legnagyobb és legszellemesebb magyarjának, *Széchenyi István* grófnak egy alig ismert megjegyzése a szociális kérdéstől: *„Isten egynek jobb szakácsot; másnak viszont jobb gyomrot adott.”* Hát igen, ahol jó a szakács és van mit a tejbe aprítani, ott bizonyára Mihelics Vid erkölcsi indokainak, a nő természetes hivatását hangsúlyozó és a családi élet védelmét követelő szempontjainak adnak igazat. De ahol jobb a gyomor mint a szakács, ott Gortvay György szociálpolitikai és társadalomgazdasági érveit tapsolják meg.

Magyarországon kerek számban 1,200.000 kenyérkereső nő – az ország lakosságának 10 százaléka – dolgozik és közülük 21 százalék, tehát körülbelül negyed-

millió van férjnél. Mihelics egyrészt ezeket, másrészt a 24 éven aluli lányokat kívánja eltávolítani államhatalmi beavatkozással a kenyérkereső pályákról a családi élet fájdalmasan kimélyülő válságának megszüntetése és a természetes népszaporodás előmozdítása érdekében. Hogy mennyire igaza van, ezt egyetlen megdöbbenő szám szemlélteti: a múlt év novemberében végzett népösszeírás szerint 1920-tól 1939-ig Budapest lakossága 186.881 fővel gyarapodott, de ebből csak 1480 fő volt a természetes szaporodás! De vajjon lehetséges-e a dolgozó nőt otthonába visszaszorítani anélkül, hogy az eredmény ne a család megélhetési gondjainak és a családi élet ebből fakadó válságának fokozódása volna? Mihelics maga is azon az állásponton van, hogy az adott helyzetben a nők eltávolítását a dolgozók sorából teljes mértékben megvalósítani nem lehet és hogy igen megfontoltan, lépésről-lépésre haladva kell a kérdést megoldani. Ezért meghagyná a kenyérkereső pályákon azokat a nőket, akiknek munkáját más nem tudná ugyanolyan jól elvégezni s ezért állítja fel a megoldás előfeltételeként, hogy az érintett családok megélhetéséről gondoskodás történjék.

Ebben találkozott felfogása Gortvay György érveivel, amelyek közül azt kell elsősorban kiemelni, hogy a nőket számbeli többségük mellett – Budapest I. kerületében például a novemberi népösszeírás szerint *1000 férfitra 1483 nő esik!* – a társadalomgazdasági viszonyok kényszere mozdította ki a családból és vitte kenyérkereső pályákra. Ahol ez történt, ott a család a családfő keresetének elégtelensége miatt rá van szorulva a nő házonkívüli munkájára s keresetére, mert enélkül megélni nem tud. Hangsúlyozta Gortvay, hogy a nő a társadalomnak a férfival egyenlő értékű tagja, tehát a munkához való joga elvitathatatlan. Azt az érvét, hogy a hivatásukkal szinte összeforrott és egyes munkaterületeken különös rátermettséggel dolgozó nőknél az elvesztett foglalkozásért nem nyújtaná kárpótlást az otthon – Mihelics is elismerte.

De a rádióban vitaközöt két szociálpolitikus egymást teljesen meggyőzni és a kérdést eldönteni mégsem tudta. Gortvay György érvei logikusan bebizonyították, hogy a nő eltávolítása az otthontól nem ok, hanem okozat; következménye annak, hogy „jobb a gyomor mint a szakács”. Mihelics Vid viszont világosan bebizonyította, hogy a család nemzetfenntartó hivatásának erősítése és a népszaporodás fokozása föltétlenül megköveteli a nő visszatérését az otthonba. Mi itt a megoldás? Hogyan lehet megszüntetni az önfenntartás természeti törvényének és a nemzetsorvadás elleni küzdelemnek tragikus összeütközését? A kérdés, amelyről a két szociálpolitikus vitája folyt, végeredményben: a szegénység problémája és a családi élet erkölcsi válsága, ha nem is kizárólag, de legfőképpen a szegénység következménye.

Beszéljünk erről az utca emberének egyszerű nyelvén ... A családfő nem keres eleget, vagy nem keres semmit – a feleség és a leány (esetleg mind a kettő) dolgozni megy. A felnőtt leány nem tud férjhez menni és terhére van a családnak. Mit csinál? Munkát és – ha lehet – kenyeret keres. A fiatalember nem nőülhet, mert havi 120 pengőből feleséget és családot nem lehet eltartani. Mit tesz a menyasszonya, amíg a fizetés havi 200-ra emelkedik? Dolgozik. És ha már állást kapott, akkor ezt az esküvő után is megtartja, mert havi 200 is édes-kevés ... Már most, ha gyermek születik – a nő elveszti az állását. Hát vigyáznak, hogy ne szülessék ... Legtöbbször ilyen csekélynek látszó anyagi kérdéseken, pengős gondokon múlik egy család sorsa, megszületése vagy felbomlása, a házastársak

között, a szülő és a gyermek között való kapcsolatok meglazulása ... Hangsúlyozzuk, hogy legtöbbször, mivel az erkölcsi okok jelentőségét lelcinyelni nem akarjuk.

A családi élet válságát tehát az államhatalom parancs-zavával megszüntetni nem lehet. *A nő visszaszorítása a kenyérkereső pályákról célját tévesztené, ha a családot nem mentesítenék egyidejűleg azoktól az anyagi gondoktól, amelyek a nőt kenyérkereső pályákra terelik és elvonják attól, hogy természetes hivatásának élhessen.* Mihelics Vid hangsúlyozta a rádióvitában, hogy ehhez bizonyos szociálpolitikai intézkedések szükségesek, amelyek közül a családi bérrendszert, a társadalmi biztosítások kiterjesztését, a családtagok számára igazodó adórendszerrel és a kertés munkástelepek létesítését említette. Minden bizonnyal üdvös intézkedések ezek, de nem segítenek, legfeljebb enyhítenek a bajokon. Az ösvény, amelyen a nő eltávolodik a családi tűzhelytől a szegénység éles kavicsaival van telehintve... A szegénység ijesztő terjedését pedig csak az akadályozhatja meg, ha mélyrehatóan átalakul az ország egész közgazdasági, magán-gazdasági és pénzügyi szerkezete.

A széles néprétegek megélhetésének mérlegén egyensúlyba kell hozni a kiadások és a bevételek serpenyőjét. Államháztartásunk erősen túl van méretezve. Fogyasztási és forgalmiadórendszerünk a legsúlyosabban a legszegényebbeket nyomja. Mennyiségileg többet, minőségileg jobbat kell termelni és amit termelünk, jobban kell értékesíteni. Bele kell kapcsolódnunk a nemzetközi kereskedelem természetesen rendjébe, ahol a kivitt és behozott árukért pénzzel fizetnek, mert a cserekereskedelem erőszakolt rendszerének és a vele együttjáró megszorításoknak fenntartása mellett a jobb értékesítés alig lehetséges. Elősegíteni a tőkeképződést, fokozni a termelő tőke biztonságát, növelni a magántulajdon becsét, birtokosainak körét és a tulajdont teremtő munka megbecsülését: egymással szorosan összefüggő és együttesen, de csakis együttesen megvalósítható feladatok.

A nemzetgazdasági rendszerváltozás azonban, amelynek irányára ezek a megjegyzések csupán utalnak, korántsem elegendő. Szellemi és erkölcsi megújódáson kell átessenie a lelki megzavarodottság ködtengerén irányvesztve bolyongó társadalmunknak, mert vajjon hogyan képzelhető el, hogy ilyen átforgalmazás nélkül a vitustánc állapotából egyensúlyi helyzetbe jusson a közvélemény? Hogy mindez végbemehessen, mi mindennek kell történnie a határokon belül és – a határokon kívül? A legtöbb ember nem is látja a nagy átalakulást, mely a születése előtt kezdődött, a szemei előtt folyik és az ő elmúlása után fog nyugvóponthoz érni – csak a megrázkódtatásait érzi és szenvedti...

Javul-e a munkásember sorsa?

Néhány nappal Kovrig Béla és Varga Gyula rádióvitája előtt az egyik lapban megrendítő életkép keltette fel figyelmünket, amelyet Muraközy Gyula rajzolt meg. Kopogtatnak és belép a szobába egy zömök termetű, komoly arcú magyar, bizonyos Gergely János Sikotáról, Somogy megyéből. Nagy tisztességtudóan elmondja, hogy „a földreform irányában gyűtt volna”, mert kilenc hold föld van Kistamásiban, amelyet 3500 pengőért meg lehet kapni. Gergely János kanász az egyik uradalomban és hét gyereke él, kettő meghalt. A fizetése 8 köből búza, 8 köből rozs, 12 méter fa, egy hold föld használatra, egy tehén, egy „nevendék” tartása, 24 kiló só, 6 pengő fertálypénz. A kilenctagú családnak egy évre summa summarum 560 pengője van „Elég jó a fizetség ...” – mondja Gergely János, de

bizony ő mégis a kistamási földet szeretné ... Varga Gyula a rádióvitában a maga álláspontjához élő illusztrációként használhatta volna ezt a Gergely János egykori frontharcost, jelenleg uradalmi kanászt, aki – ha úgy hozza a jövő – megint frontharcos lesz, meg a többi Gergely Jánost, akik néhány hold földért epedeznek. Ezek a Gergely Jánosok a legilletékesebbek választ adni arra, hogy megjavult-e a munkásember sorsa? Javulni javul, ez bizonyos, főleg az ipari munkásságé és ez magyarázza meg a falu népének állandó vándorlását a városok, főleg Budapest felé. Kovrig Béla elsősorban az ipari munkásságról szólott rádióelőadásában és kellő alapossgal bizonyította, mi minden történt sorsuk javítására, életszínvonaluk emelésére az utóbbi években. Joggal mondhatta, hogy a munkabérek javultak, a céltudatos iparfejlesztés új munkaalkalmakat teremtett, hogy az árszínvonal kiegyensúlyozása, a drágaság megfékezése és a pénz értékállandóságának biztosítása nagy szociális védelmet jelent. Joggal hivatkozhatott a társadalombiztosításra, a legalacsonyabb munkabérek megállapítására, a munkaidő szabályozására, a munkásság nyári üdültetésére, a munkásifjúság kirándulásaira és egyéb szociális intézkedésekre. De hogy még sok a tennivaló és hogy hazánk még nem szociális paradicsom – vájjon ki ne értene ebben egyet Kovrig Béla vitázó partnerével, aki az utóbbi évek jószándékú és komoly társadalmi reformjainak értékét és hatását inkább a vitakozás kedvéért vonta kétségbe. Ezek a reformok itt vannak és ha nem is tökéletesek, ebben a földi alkotások sorsát osztják.

Hibáik serkentsék szüntelenül a megjavításukra való törekvést. Végrehajtásuknak nehézsége és lassúsága a kormányzat köteletségévé teszi, hogy azt a bürokráciát, amely ebben hibás, közelebb hozza az élethez. A helyzet csak akkor javulhat, ha a lomhán őrlő és a rendeletek özönével dolgozó hivatali apparátus megértőbbé válik a szegénység szenvedései iránt és tudatára ébred annak, hogy nem aktákat, de emberi sorsokat intéz.

Kovrig Béla rádióelőadása idején a parlament még nem tárgyalta le a legkisebb mezőgazdasági munkabérekéről szóló törvényjavaslatot, amelyre ugyancsak hivatkozhatott volna, mert megfelelő végrehajtás esetén e törvény újabb lépést jelent a falusi nép életének javításában. A képviselőházi vita során hallottuk, hogy a sommás munkások 16 órát – „látástól vakulásig” – dolgoznak naponta, hogy a munkaidőt a földmunkásoknál is szabályozni kell, hogy rájuk is ki kell terjeszteni a társadalombiztosítást és hogy az egész mezőgazdasági munkarendszer gyökeres megváltoztatása által emberhez méltó életet kell ennek a legmagyarabb munkásrétegnek biztosítani. Másrészt a vita egyik tekintélyes szónoka azt állította, hogy magasabb gazdasági okok teszik lehetetlenné, hogy ugyanarra a színvonalra emeljék az agrármunkásság életét, mint amilyen színvonalon az ipari munkásságé van. Az ipar nyeresége ugyanis jóval magasabb, ezért elbírja a nagyobb kiadásokat, de a mezőgazdasági munkaadó összeroskadna a fel-fokozott terhek alatt.

Ilyen ellentétes vélemények mutatják, hogy a földmunkásság helyzetének megjavítása milyen súlyos problémákat vet fel. Nyilvánvaló tehát, hogy a komoly földreformmal párhuzamosan napirendre kell tűzni a mezőgazdaság jövedelemfokozásának, a mezőgazdasági iparok fejlesztésének, a munkamódszerek átalakításának feladatait, amelyeknek megvalósítása külön-külön is olyan nagy tőkék befektetését teszi szükségessé, hogy e hatalmas agrárreform tekintélyes külföldi kölcsön igénybevétele nélkül alig képzelhető.

Nemrég azt a jellemző megjegyzést hallottuk valakitől, hogy nehéz iskola az, amelybe a nagytőke, a gyár és a föld urai mostanában járnak. A magyar élet elfogulatlan szemlélője mégis azt a választ adja, hogy tanuljanak szorgalmasan azokból a föliánsokból, amelyeket szemünk láttára ír tele szigorú intelmeivel a történelem. . . Attól az életszínvontól, amely viszonylagos megelégedést teremt, attól a magántulajdontól, amely megélhetést vagy otthont nyújt, esztelenség volna elzárni a dolgozókat, mert aki annak részese, az erősíti és nem gyöngíti a keresztény civilizációra felépített társadalom alapjait. Nincsen olyan egészséges szociális reform, amelyet sokalhatnánk, nincsen olyan méltányos és mértéktartó szociális követelés, amelyet elutasíthatnánk.

Egy határa van csak e reformoknak, amelyet Kovrig Béla azzal a megállapításával vont meg, hogy a magyar állam nem egyetlen nemzedéké, tehát szociális politikája és annak terhei sem korlátozódhatnak egyetlen nemzedék életére. Igaz, túl vagyunk halmozva szociális feladatokkal, amelyek türelmetlenül dörömbölnek a kapukon, de ennek oka, hogy sokan nem akarták meghallani, amikor csak kopogtattak. Most már csaknem mindenki látja őket és akik a kopogtatásra nem nyitottak ajtót, megbánással szemlélhetik a mulasztás nagyságát és a teendőm sokaságát. Ezért ropogtatja meg vasmarkával a mi nemzedékünknek csontjait az idő, az elszalasztott idő . . .

És ez teszi a most élő nemzedék köteletségévé legalább is a legkirívóbb mulasztások gyors jóvátételét. Ennek sürgetésében és megvalósításában azoknak az idők szavát megértő és a nemzet vezetésére hivatott társadalmi rétegeknek kell előljárniuk, amelyek nem felejtették el, hogy egy évszázad előtt a magyar nemeség minden osztályönzést félretéve és kiváltságos helyzetéről lemondva milyen áldozatokat hozott. Szálljanak bátran szembe az ál- és félműveltség csodadoktoraival és fogadják el munkatársakul az előretörő új rétegeket, amelyeknek követői Sikotáról jönnek Budapestre. A múlt őrzői így találkoznak a jövővel, a jó hagyomány így fog össze az életerős fejlődéssel. Szerencsés találkozás! Mert a múlt nem a hagyományok temetője, amelyben dicső vagy elfelejtett halottak porladoznak, hanem a magyar anyaföld, amelynek mélyéből az élet folytonossága fakad. A fejlődés útja a múltat összeköti a jövővel. A magyar józanság ezt az utat járja, mert ez vezet a társadalmi igazságtételhez. A másik utat idegen bálványok képe szegélyezi s a nép, melyet gonosz szellemek erre vezetnek, megtagadja múltját és elveszti a jövőt.

Vértes István